Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
ANTHONY MICHAEL COLLINS
16 päivänä helmikuuta 2023 [1]

Asia C-520/21

Arkadiusz Szcześniak
vastaan
Bank M. SA,
muina osapuolina
Rzecznik Praw Obywatelskich,
Rzecznik Finansowy,
Prokurator Prokuratury Rejonowej Warszawa – Śródmieście w Warszawie ja
Przewodniczący Komisji Nadzoru Finansowego

(Ennakkoratkaisupyyntö – Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieścia w Warszawie (Varsovan Varsova-Śródmieścien piirioikeus, Puola))

Ennakkoratkaisupyyntö – Kuluttajansuoja – Direktiivi 93/13/ETY – Kuluttajasopimusten kohtuuttomat ehdot – 6 artiklan 1 kohta ja 7 artiklan 1 kohta – Kiinnelainasopimukset – Muuntamista koskevat ehdot – Seuraukset sen toteamisesta, että sopimus on siihen sisällytettyjen kohtuuttomien sopimusehtojen vuoksi kokonaisuudessaan pätemätön – Mahdollisuus esittää rahasuorituksen palauttamista pitemmälle meneviä vaatimuksia – Perusteeton etu – Varoittava vaikutus – Tehokkuus

I Johdanto

1. Puolassa toimivat pankit ovat 2000-luvun alusta lähtien myöntäneet kymmeniä tuhansia Sveitsin frangin (CHF) määräisiä tai siihen indeksoituja kiinnityslainoja kuluttajille, jotka halusivat ostaa kiinteistöjä. Koska nämä kiinnityslainat tarjosivat lainanottajille mahdollisuuden hyötyä korkokannasta, joka oli merkittävästi matalampi kuin Puolan zlotyn (PLN) määräisiin lainoihin sovellettava korkokanta, niiden kysyntä oli vilkasta. Globaalin finanssikriisin alettua CHF:n ja PLN:n välinen vaihtokurssi heikentyi viimeksi mainitun valuutan haltijoiden näkökulmasta. Tuhannet lainanottajat – pääasian kantaja mukaan lukien – nostivat kanteita niitä pankkeja vastaan, joista he olivat ottaneet kiinnityslainansa. He väittivät Puolan tuomioistuimissa, että heidän kiinnityslainasopimuksiinsa sisällytetyt PLN:n muuntamista CHF:ksi ja CHF:n muuntamista PLN:ksi koskevat ehdot olivat kohtuuttomia. Tuomioistuimet hyväksyivät tämän väitteen hyvin monissa tapauksissa ja totesivat kiinnityslainasopimukset kokonaisuudessaan pätemättömiksi.

[1] Alkuperäinen kieli: englanti

2. Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieścia w Warszawie (Varsovan Varsova-Śródmieścien piirioikeus, Puola) tiedustelee unionin tuomioistuimelta erään tällaisen oikeusriidan yhteydessä, voivatko kuluttajan ja pankin välillä tehdyn kiinnityslainasopimuksen, joka on todettu kokonaisuudessaan pätemättömäksi siihen sisällytetyn kohtuuttoman sopimusehdon vuoksi, sopimuspuolet esittää vaatimuksia, jotka menevät pitemmälle kuin sopimuksen mukaisesti maksetun rahasuorituksen palauttaminen ja palauttamisvaatimuksesta alkaen laskettavan lakisääteisen viivästyskoron maksaminen.

II Asiaa koskevat oikeussäännöt

A Unionin oikeus

3. Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY [2] 6 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on säädettävä, että elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen sopimuksen kohtuuttomat ehdot eivät sido kuluttajia niiden kansallisen lainsäädännön mukaisesti ja että sopimus jää muilta osin osapuolia sitovaksi, jos sopimus voi olla olemassa ilman kohtuuttomia ehtoja.”

4. Direktiivin 93/13 7 artiklan 1 kohdan sanamuoto on seuraava:

”Jäsenvaltioiden on kuluttajien ja kilpailevien elinkeinonharjoittajien edun vuoksi varmistettava, että on olemassa riittäviä ja tehokkaita keinoja kohtuuttomien ehtojen käytön lopettamiseksi elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisissä sopimuksissa.”

5. Direktiivin 93/13 8 artiklassa todetaan seuraavaa:

”Jäsenvaltiot voivat antaa tai pitää voimassa tämän direktiivin soveltamisalalla perustamissopimuksen mukaisia tiukempia säännöksiä varmistaakseen kuluttajalle suojelun korkeamman tason.”

B Puolan lainsäädäntö

6. Puolan 23.4.1963 annetun siviililain [3] (ustawa – Kodeks cywilny, jäljempänä siviililaki) 5 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Oikeutta ei saada käyttää sen sosioekonomisen tavoitteen tai yhteiskunnan hyvien tapojen vastaisesti. Oikeudenhaltijan tällaista toimintaa tai laiminlyöntiä ei pidetä kyseisen oikeuden käyttämisenä eikä sitä suojata.”

7. Siviililain 58 §:n 1 momentissa säädetään, että ”oikeustoimi, joka on lain vastainen tai jolla pyritään kiertämään lakia, on pätemätön, ellei asiaankuuluvassa säännöksessä säädetä muusta seurauksesta, erityisesti siitä, että pätemättömien ehtojen sijasta sovelletaan lain asianmukaisia säännöksiä”.

[2] EYVL 1993, L 95, s. 29.

[3] Dz. U. 1964, nro 16, järjestysnumero 93.

8. Siviililain 385[1] §:n 1 ja 2 momentin sanamuoto on seuraava:

”1. Kuluttajan kanssa tehdyn sopimuksen ehdot, joista ei ole neuvoteltu erikseen, eivät sido kuluttajaa, jos niissä määrätään kuluttajan oikeuksista ja velvollisuuksista hyvän tavan vastaisesti ja jos ne loukkaavat ilmeisellä tavalla hänen etujaan (kielletyt sopimusehdot). Tämä säännös ei koske ehtoja, joissa määritetään osapuolten olennaiset velvoitteet, mukaan luettuna hinta tai palkkio, jos ne on muotoiltu yksiselitteisesti.

2. Jos jokin sopimusehto ei 1 momentin mukaan sido kuluttajaa, muut sopimusehdot jäävät osapuolia sitoviksi.”

9. Siviililain 405 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Jokaisella, joka on toisen kustannuksella saanut ilman oikeudellista perustaa varallisuusedun, on velvollisuus palauttaa se luontoissuorituksena, ja jollei se ole mahdollista, palauttaa sen määrä.”

10. Siviililain 406 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Velvollisuus palauttaa varallisuusetu koskee välittömästi saatua etua, ja jos varallisuusetu on luovutettu, menetetty tai sille on aiheutunut vahinkoa, kaikkea sitä, mitä on saatu vastineeksi edusta tai korvauksena sille aiheutuneesta vahingosta.”

11. Siviililain 410 §:n sanamuoto on seuraava:

”1. Edeltävien pykälien säännöksiä sovelletaan erityisesti perusteettomaan suoritukseen.

2. Suoritus on perusteeton, jos sen tekijä ei ylipäänsä ollut velvollinen tekemään sitä tai ei ollut velvollinen suorituksen saajaan nähden, jos suorituksella ei enää ole perustaa tai suorituksen tavoitetta ei saavutettu tai jos suoritukseen velvoittava oikeustoimi oli pätemätön eikä siitä tule pätevää suorituksen toteuttamisen jälkeen.”

12. Siviililain 455 §:ssä säädetään, että ”jos määräaikaa suorituksen tekemiselle ei ole määritetty tai jos määräaika ei johdu velvoitteen luonteesta, suoritus on tehtävä välittömästi sen jälkeen, kun velallista on kehotettu tekemään suoritus”.

13. Siviililain 481 §:n 1–3 momentissa säädetään seuraavaa:

”1. Jos velallinen tekee rahamääräisen suorituksen myöhässä, velkoja voi vaatia viivästyskorkoa, vaikka velkojalle ei olisi aiheutunut vahinkoa ja vaikka viivästyminen johtuu seikoista, joita ei voida lukea velallisen syyksi.

2. Jos myöhässä tehdyn rahamääräisen suorituksen osalta ei ole määritetty sovellettavaa korkokantaa, tälle suoritukselle on maksettava lakisääteisenä viivästyskorkona määrä, joka vastaa Puolan keskuspankin soveltamaa viitekorkoa korotettuna 5,5 prosenttiyksiköllä. Jos vaateeseen sovelletaan korkeampaa korkoa, velkoja voi vaatia myöhässä tehdystä rahamääräisestä suorituksesta tätä korkeampaa korkoa.

– –

3. Jos velallinen laiminlyö suorituksen tekemisen, velkoja voi vaatia myös aiheutuneen vahingon korvaamista yleisten periaatteiden mukaisesti.”

III Pääasian tosiseikat, ennakkoratkaisukysymys ja menettely unionin tuomioistuimessa

14. Kaksi kuluttajaa, Arkadiusz Szcześniak (jäljempänä A.S.) ja hänen puolisonsa E.S., tekivät 25.7.2008 puolalaisen pankin Bank M:n kanssa talon rakentamista varten kiinnityslainasopimuksen, jonka lainasumma oli 329 707,24 PLN (n. 73 000 euroa). Laina-aika oli 336 kuukautta, ja lainaa maksettiin takaisin vakiomääräisinä kuukausierinä. Lainaan sovellettiin vaihtuvaa korkokantaa, joka oli kolmen kuukauden LIBOR (CHF) -viitekoron ja pankin kiinteän marginaalin summa.

15. Lainasumma oli PLN-määräinen, ja se annettiin käyttöön PLN:eina. Lainasumma oli indeksoitu CHF:iin sen jälkeen, kun se oli muunnettu lainan antopäivänä voimassa olleen pankin julkaiseman valuuttakurssitaulukon mukaisen CHF:n ostokurssin mukaan. Kuukausittaiset lyhennyserät oli maksettava PLN:eissa sen jälkeen, kun ne oli muunnettu ajankohtana, jona kukin kuukausittainen lyhennyserä erääntyi maksettavaksi, voimassa olleen pankin julkaiseman valuuttakurssitaulukon mukaisen CHF:n myyntikurssin mukaan. Nämä muuntamista koskevat ehdot oli otettu pankin käyttämästä vakiosopimuksesta. Sopimuspuolet muuttivat kiinnityslainasopimusta 6.9.2011 siten, että A.S. ja E.S. saattoivat maksaa kuukausittaiset lyhennyserät suoraan CHF:eina.

16. A.S. ja E.S. maksoivat säännöllisesti kuukausittaiset lyhennyserät niiden eräännyttyä.

17. A.S. nosti 31.5.2021 kanteen Bank M:ää vastaan ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa ja vaati, että hänelle oli maksettava 3 660,76 PLN (n. 800 euroa) 8.6.2021 alkaen tämän rahasumman maksupäivään saakka laskettavine lakisääteisine viivästyskorkoineen.[4] Hän väitti, että kyseessä oleva kiinnityslainasopimus sisälsi kohtuuttomia sopimusehtoja, joista seurasi, että sopimus oli kokonaisuudessaan pätemätön. Näin ollen Bank M. oli saanut kuukausittaiset lyhennyserät ilman mitään oikeudellista perustaa. Pankki oli saanut häneltä ja hänen puolisoltaan erityisesti vuoden 2011 kesäkuun ja syyskuun välillä kuukausittaisia lyhennyseriä yhteismäärältään 7 769,06 PLN (n. 1 700 euroa). Koska Bank M. oli käyttänyt tätä rahamäärää vuoden 2011 lokakuun ja vuoden 2020 joulukuun välisenä ajanjaksona, se on saanut voittoa 7 321,51 PLN (n. 1 600 euroa).[5] A.S. laskee tämän rahasumman viitaten kotitalouksille myönnettävien PLN-määräisten kulutusluottosopimusten keskikorkoon.[6]

18. Bank M. vaatii, että A.S:n kanne on hylättävä perusteettomana. Se katsoo, että kyseessä oleva kiinnityslainasopimus ei sisällä kohtuuttomia sopimusehtoja ja että se on siten pätevä. Jos sopimuksen katsottaisiin olevan pätemätön, pankki – eikä kuluttaja – voisi esittää vaatimuksia luovutettujen rahojen käyttämisen osalta.

[4] A.S. vaatii myös, että kaikki maksetut kuukausittaiset lyhennyserät on palautettava. Tämä vaatimus ei ole oikeusriidan kohteena oikeudenkäynnissä, jonka yhteydessä tämä ennakkoratkaisupyyntö on esitetty.

[5] A.S:n mukaan hänelle on maksettava 7 321,51 Puolan zlotyn (PLN) määrästä puolet, ja toinen puoli tästä rahamäärästä kuuluu hänen puolisolleen, joka ei ole asianosaisena pääasian oikeusriidassa.

[6] A.S. esittää kolme vaihtoehtoista tapaa laskea rahasumma, jota hän vaatii Bank M:ltä. Ensimmäinen on käyttää kotitalouksille asuinkiinteistöjen hankintaan myönnettävien PLN-määräisten lainasopimusten keskikorkoa (3 472,35 PLN, n. 764 euroa). Toinen on käyttää kotitalouksien talletusten keskikorkoa (1 553,82 PLN, n. 342 euroa). Kolmas on käyttää rahan ostovoiman muutosta vuosina 2011–2020 (963,37 PLN, n. 212 euroa). A.S. toteaa, että hänen Bank M:lle esittämänsä vaatimuksen perusteena voivat olla seuraavat seikat: se, että pankille on siirretty varoja; siirrettyjen varojen ostovoiman heikkeneminen; se, että hän on menettänyt mahdollisuuden käyttää varojaan, ja se, että Bank M. on käyttänyt hänen varojaan.

19. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin huomauttaa, että lainasopimuksiin sisältyvät sen kaltaiset muuntamista koskevat ehdot, joista A.S:n kanteessa on kyse, ovat kansallisen lainsäädännön mukaan kohtuuttomia ja lainvastaisia. Unionin tuomioistuimen tuomion Dziubak [7] antamisesta alkaen on katsottu, että tällaisten sopimusehtojen sisällyttäminen lainasopimuksiin johtaa siihen, että kyseinen sopimus todetaan kokonaisuudessaan pätemättömäksi. Siviililain 405 §:n mukaan, kun sitä luetaan yhdessä tämän lain 410 §:n 1 momentin kanssa, pätemättömäksi toteaminen tapahtuu ex tunc siten, että kaikki sopimuksen mukaisesti suoritetut palvelut on palautettava. Pankki voi siten vaatia lainanottajaa palauttamaan lainapääoman, kun taas lainanottaja voi vaatia kuukausittaisten lainanlyhennysten, mukaan lukien palkkioiden, viranomaismaksujen ja vakuutusmaksujen kaltaisten kulujen, palauttamista. Kumpikin sopimuspuoli voi myös vaatia toista sopimuspuolta maksamaan maksukehotuksesta alkaen laskettavaa lakisääteistä viivästyskorkoa. [8]

20. Ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa vireillä olevan oikeusriidan yhteydessä nousee esiin kysymys siitä, onko pätemättömäksi todetun sopimuksen sopimuspuolilla oikeus esittää muita vaatimuksia, kuten vaatia korvausta, vahingonkorvausta, kulujen korvaamista tai maksettujen suoritusten mukauttamista, sillä perusteella, että varoja on käytetty tietyn ajan ilman mitään oikeudellista perustaa. Tämä kysymys ja erityisesti tällaisten vaatimusten mahdollinen oikeudellinen perusta ovat kiistanalaisia kysymyksiä kansallisessa oikeuskäytännössä ja puolalaisessa oikeuskirjallisuudessa. Oikeudelliset perustat, joihin tällaisten vaatimusten tueksi kansallisen lainsäädännön mukaisesti useimmiten vedotaan, ovat joko siviililain 405 § (perusteeton etu) tai tämä säännös luettuna yhdessä siviililain 410 §:n 1 momentin kanssa (perusteeton suoritus). Perusteettoman suorituksen käsite ja a fortiori perusteettoman edun käsite ovat suhteellisen laajoja käsitteitä, jotka kattavat hyvin erilaisia tapauksia, mahdollisesti mukaan lukien korvausta varojen sopimukseen perustumattomasta käyttämisestä koskevat vaatimukset. [9] Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että useimmat puolalaiset asiantuntijat, valtiolliset elimet ja kansalliset tuomioistuimet eivät hyväksy mahdollisuutta esittää tällaisia vaatimuksia ja huomauttavat, että näiden tuomioistuinten ratkaisut ovat toistaiseksi koskeneet pankkien, ei lainanottajien, esittämiä vaatimuksia. Pankkien vaatimusten hylkäämistä koskevia ratkaisuja on perusteltu sillä, että näillä vaatimuksilla tehtäisiin tyhjäksi kohtuuttomia sopimusehtoja koskevien säännösten suojaava tehtävä tai niiden säännösten tarkoitus, joissa edellytetään tällaisia sopimusehtoja sisältävien sopimusten toteamista pätemättömiksi. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo näin ollen, ettei kansallisessa oikeudessa anneta selkeää vastausta kysymykseen siitä, onko niin, että kun maksuja on suoritettu myöhemmin pätemättömäksi todetun sopimuksen mukaisesti, vaatimuksen oikeudellisena perustana voi olla näiden varojen sopimukseen perustumaton käyttäminen.

21. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on epävarma siitä, onko mahdollisuus nostaa tällainen kanne yhteensopiva unionin oikeuden ja erityisesti direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan sekä tehokkuusperiaatteen, suhteellisuusperiaatteen ja oikeusvarmuuden periaatteen kanssa. Se viittaa unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöön, joka koskee kuluttajasopimukseen sisällytettyjen sopimusehtojen kohtuuttomaksi toteamisesta aiheutuvia vaikutuksia ja oikeuksia, joita tällaisen sopimuksen sopimuspuolilla tässä tilanteessa on. [10]

7 Tuomio 3.10.2019, Dziubak (C-260/18, EU:C:2019:819).

8 Ks. siviililain 481 §:n 1 ja 2 momentti sekä 455 §.

9 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin käyttää ennakkoratkaisupyynnössä ilmausta ”pääoman sopimukseen perustumaton käyttäminen”. Ilmaus ”varojen sopimukseen perustumaton käyttäminen” on nähdäkseni asianmukaisempi, koska sitä voidaan soveltaa sekä lainanottajan että pankin tilanteessa.

10 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin viittaa 30.4.2014 annettuun tuomioon Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, 83 ja 84 kohta), 21.12.2016 annettuun tuomioon Gutiérrez Naranjo ym. (C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980, 61 ja 62 kohta) ja 3.10.2019 annettuun tuomioon Dziubak (C-260/18, EU:C:2019:819, 43 kohta).

Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin huomauttaa, ettei unionin tuomioistuin ole vielä lausunut siitä, onko siksi, ettei direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan säännöksiä ole noudatettu, pätemättömäksi todetun kuluttajasopimuksen sopimuspuolilla oikeus esittää vaatimuksia, jotka menevät pitemmälle kuin tämän sopimuksen mukaisesti maksetun rahasuorituksen palauttaminen. Unionin tuomioistuin ei erityisesti ole lausunut vielä siitä, voivatko sopimuspuolet vaatia korvausta varojen sopimukseen perustumattomasta käyttämisestä; siitä, ettei omia varoja ole voitu väliaikaisesti käyttää, aiheutuneesta voitonsaantimahdollisuuden menetyksestä; sopimuksen täyttämisestä aiheutuneista taloudellisista ja organisatorisista kustannuksista ja rahan ostovoiman alenemisesta ajan kuluessa. Siltä osin kuin unionin tuomioistuin on tutkinut vastaavanlaisia vaatimuksia, tutkiminen on tapahtunut muiden kuluttajansuoja-alan direktiivien kuin direktiivin 93/13 yhteydessä tai tilanteessa, jossa kuluttaja käyttää oikeuttaan peruuttaa sopimus.

22. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohta ja 7 artiklan 1 kohta sekä tehokkuusperiaate ovat esteenä sille, että pankki voisi esittää kuluttajalle vaatimuksia, jotka koskevat sitä, miten kuluttaja on lainapääomaa käyttänyt, tai pankille lainan käsittelystä aiheutuneita kuluja. Pankin vaatimus voi koskea ainoastaan sen luovuttamien rahasummien palauttamista ja mahdollisesti lakisääteisen viivästyskoron maksamista. Jos asia olisi toisin, pankki saisi etua kohtuuttomien sopimusehtojen sisällyttämisestä lainasopimukseen sekä lojaliteettiperiaatteen ja hyvien tapojen vastaisesta menettelystä. Tällainen lähestymistapa voisi myös estää kuluttajia vaatimasta direktiiviin 93/13 perustuvia oikeuksiaan sen vuoksi, että vaatimusten esittämisestä voisi aiheutua kielteisiä seurauksia, kuten velvollisuus maksaa pankille korvausta lainapääoman käyttämisestä.

23. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo, että tehokkuusperiaatteen vastaista ei ole se, että kuluttajalle annetaan mahdollisuus esittää pankille vaatimuksia, jotka menevät pitemmälle kuin maksettujen kuukausittaisten lyhennyserien sekä palkkioiden, viranomaismaksujen ja vakuutusmaksujen kaltaisten kulujen palauttaminen ja mahdollisesti lakisääteisen viivästyskoron maksaminen. Se toteaa, että tällaisten vaatimusten hyväksyminen olisi kuitenkin vastoin direktiivin 93/13 tavoitetta, joka on saada elinkeinonharjoittajat luopumaan kohtuuttomien sopimusehtojen käyttämisestä ja velvoittaa ne palauttamaan kuluttajalle tällaisten sopimusehtojen – jos ne käyttävät niitä – perusteella saadut maksusuoritukset, ja että mikä tahansa muu velvollisuus, jolla ylitetään tämä, on suhteeton ja liiallinen. Tämä mahdollisuus olisi lisäksi ristiriidassa oikeusvarmuuden periaatteen kanssa. Jos lainasopimus todetaan siihen sisällytettyjen kohtuuttomien sopimusehtojen vuoksi kokonaisuudessaan pätemättömäksi, tämä periaate edellyttää, että sopimuspuolten vaatimukset rajataan koskemaan sopimuksen täyttämisen yhteydessä tehtyjä maksusuorituksia.

24. Tässä tilanteessa Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieścia w Warszawie päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

”Onko [direktiivin 93/13] 6 artiklan 1 kohtaa ja 7 artiklan 1 kohtaa sekä tehokkuusperiaatetta, oikeusvarmuuden periaatetta ja suhteellisuusperiaatetta tulkittava siten, että ne ovat esteenä sille, että tuomioistuin tulkitsee kansallista lainsäädäntöä siten, että jos tuomioistuin toteaa pankin ja kuluttajan tekemän lainasopimuksen alusta alkaen pätemättömäksi siihen sisällytettyjen kohtuuttomien sopimusehtojen vuoksi, sopimuspuolet voivat vaatia tämän sopimuksen mukaisesti maksettujen varojen (pankki – lainapääomaa, kuluttaja – lyhennyseriä, maksuja, palkkioita ja vakuutusmaksuja) palauttamisen ja maksukehotuksesta alkaen laskettavan lakisääteisen viivästyskoron lisäksi mitä tahansa muita suorituksia (erityisesti korvausta, vahingonkorvausta, kulujen korvaamista tai suorituksen mukauttamista), jotka johtuvat siitä, että

1) rahasuorituksen suorittajalta oli väliaikaisesti evätty mahdollisuus käyttää varojaan, minkä vuoksi hän on menettänyt mahdollisuuden sijoittaa varat ja saada siten voittoa

2) rahasuorituksen suorittajalle aiheutui kuluja lainasopimuksen hallinnoinnista ja varojen siirtämisestä toiselle osapuolelle

3) rahasuorituksen saaja sai etua siitä, että hän saattoi väliaikaisesti käyttää jonkun muun varoja, mukaan lukien sijoittaa varat ja saada siten voittoa

4) rahasuorituksen saajalla oli mahdollisuus väliaikaisesti käyttää jonkun muun varoja vastikkeetta, mikä ei olisi mahdollista markkinatalousolosuhteissa

5) rahan ostovoima on alentunut ajan kulumisen takia, mikä merkitsee sitä, että rahasuorituksen suorittajalle on aiheutunut todellista tappiota

6) varojen antamista käyttöön väliaikaisesti voidaan pitää palvelun suorittamisena, josta rahasuorituksen suorittaja ei ole saanut korvausta?”

25. Kirjallisia huomautuksia ovat esittäneet A.S., Bank M., Rzecznik Praw Obywatelskich (oikeusasiamies, Puola), Rzecznik Finansowy (rahoituspalvelujen kuluttaja-asiamies, Puola), Prokurator Prokuratury Rejonowej Warszawa – Śródmieście w Warszawie (Varsovan Varsova-Śródmieścien piirin virallinen syyttäjä, Puola), Puolan ja Portugalin hallitukset sekä Euroopan komissio. Edellä mainitut sekä Przewodniczący Komisji Nadzoru Finansowego (Puolan finanssivalvontaviraston johtokunnan puheenjohtaja) esittivät suullisia huomautuksia ja vastasivat unionin tuomioistuimen kysymyksiin 12.10.2022 pidetyssä istunnossa.

IV Asian tarkastelu

A Tutkittavaksi ottaminen

26. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin huomauttaa, että koska se pyytää ohjeistusta sekä kuluttajien että pankkien esittämien vaatimusten osalta, se on muotoillut ennakkoratkaisukysymyksensä yleisluonteisesti. Huolimatta siitä, että sen käsiteltävänä olevassa oikeusriidassa on kyse kuluttajan eikä pankin esittämästä vaatimuksesta, se katsoo, että sen esittämä ennakkoratkaisukysymys voidaan ottaa tutkittavaksi seuraavista syistä.

27. Ensinnäkin Puolan lainsäädännön mukaan pätemättömäksi todetun sopimuksen osalta katsotaan, ettei se ole koskaan ollut olemassa, joten kummankin sopimuspuolen on palautettava toiselle kaikki sopimuksen mukaisesti tehdyt maksusuoritukset. Oikeudenkäynneissä, joissa vaaditaan pätemättömän lainasopimuksen mukaisesti suoritettujen maksusuoritusten palauttamista, pankit esittävät usein pidättämistä tai kuittausta koskevan väitteen[11] sillä perusteella, että niillä on oikeus vaatia kuluttajaa palauttamaan lainapääoma. Tällainen väite voidaan esittää missä tahansa menettelyn vaiheessa ennen sitä, kun kuuleminen toisessa oikeusasteessa vireillä olevassa menettelyssä päättyy. Jos unionin tuomioistuin vastaisi esitettyyn kysymykseen ainoastaan kuluttajan vaatimuksen osalta, tämä aiheuttaisi suurella todennäköisyydellä tarpeen esittää menettelyn myöhemmässä vaiheessa pankin samankaltaista

[11] Warszawa-Śródmieścien piirin virallinen syyttäjä toteaa kirjallisissa huomautuksissaan olevan erittäin todennäköistä, että Bank M. esittää nyt käsiteltävässä asiassa toisen näistä vaatimuksista.

vaatimusta koskeva toinen kysymys, millä oikeudenkäyntiä pitkitettäisiin aiheettomasti.[12] Perustelut, joita pankki esittää korvausta lainapääoman sopimukseen perustumatonta käyttämistä koskevan, kuluttajalle osoitettavan – vaikkakin oletetun – vaatimuksen tueksi, eivät ole siten hypoteettiset.

28. Toiseksi kansallisessa oikeuskäytännössä vallitseva näkemys on se, että asiaa käsittelevä tuomioistuin ei voi perusteettoman edun palauttamista koskevan kanteen yhteydessä rajoittua tarkastelemaan ainoastaan kantajan vaatimuksen perusteltavuutta ja jättää huomiotta samanlaista vaatimusta, jonka vastaaja saattaa esittää, vaikka vain näistä vaatimuksista ensin mainittu on tosiasiassa sen käsiteltävänä. Tämä johtuu siitä, että jos sopimuspuolet tekevät saman luontoisia perusteettomia suorituksia (esimerkiksi maksuja samassa valuutassa), jotka johtuvat samasta oikeussuhteesta (esimerkiksi pätemättömästä lainasopimuksesta), perusteettoman edun saajana voidaan pitää vain sopimuspuolta, joka on saanut suuremman rahamäärän. Perusteeton etu koostuu siten ainoastaan kahden riidanalaisen rahamäärän välisestä erotuksesta.

29. Kolmanneksi pankit ovat esittäneet Puolassa julkisesti näkemyksen, jonka mukaan kuluttajille, jotka nostavat kanteita kohtuuttomia sopimusehtoja sisältävien sopimusten toteamiseksi pätemättömiksi, aiheutuu pitkälle meneviä kielteisiä seurauksia, sillä jos nämä kanteet menestyvät, heitä vaaditaan maksamaan korvausta lainapääoman sopimukseen perustumattomasta käyttämisestä ja korvaamaan tiettyjä kuluja. Nämä taloudelliset seuraukset estävät monia kuluttajia käyttämästä direktiivin 93/13 mukaisia oikeuksiaan. Unionin tuomioistuimen yksiselitteinen vastaus siihen, onko pankeilla oikeus esittää tällaisia vaatimuksia, on siten olennaisen tärkeä, jotta kuluttajien oikeuksien kunnioittaminen Puolassa voidaan varmistaa.

30. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yksinomaan kansallisen tuomioistuimen, jossa asia on vireillä ja joka vastaa annettavasta ratkaisusta, tehtävänä on asian erityispiirteiden perusteella harkita, onko ennakkoratkaisu tarpeen asian ratkaisemiseksi ja onko sen unionin tuomioistuimelle esittämillä kysymyksillä merkitystä asian kannalta. Kun esitetyt kysymykset koskevat unionin oikeuden tulkintaa, unionin tuomioistuimella on näin ollen periaatteessa velvollisuus antaa ennakkoratkaisu. Olettamana on siis, että unionin oikeutta koskevilla kysymyksillä on merkitystä asian ratkaisun kannalta. Unionin tuomioistuin voi kieltäytyä vastaamasta kansallisen tuomioistuimen esittämään ennakkoratkaisukysymykseen vain, jos on ilmeistä, että unionin oikeuden tulkitsemisella, jota kansallinen tuomioistuin on pyytänyt, ei ole mitään yhteyttä kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävän asian tosiseikkoihin tai kohteeseen, jos ongelma on luonteeltaan hypoteettinen tai jos unionin tuomioistuimella ei ole tiedossaan niitä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja, jotka ovat tarpeen, jotta se voisi antaa hyödyllisen vastauksen sille esitettyihin kysymyksiin.[13]

31. Nyt käsiteltävässä asiassa ei nähdäkseni ole kyse mistään niistä tilanteista, joissa olettama kysymyksen merkityksellisyydestä voidaan kumota.

32. On totta, että ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa käsiteltävän oikeusriidan kohteena ei ole suoranaisesti pankin kuluttajalle esittämä korvausta lainapääoman sopimukseen perustumattomasta käyttämisestä koskeva vaatimus. Ennakkoratkaisua pyytäneen

[12] Sąd Okręgowy w Warszawie. on 9.12.2022 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimen kirjaamoon 14.12.2022 (asia C 756/22) ja jossa on kyse Bank M:n A.S:ää ja E.S:ää vastaan nostamasta samaa asuntolainasopimusta koskevasta kanteesta, esittänyt unionin tuomioistuimelle kysymyksen, joka on muotoiltu lähes samoja sanamuotoja käyttäen kuin tässä asiassa esitetty kysymys.

[13] Tuomio 13.10.2022, Baltijas Starptautiskā Akadēmija ja Stockholm School of Economics in Riga (C-164/21 ja C-318/21, EU:C:2022:785, 32 ja 33 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

tuomioistuimen selityksistä ilmenee, että voidakseen ratkaista käsiteltävänään olevan oikeusriidan sen on tutkittava sekä kuluttajan että pankin näkökulmasta sitä, mitä seurauksia kiinnityslainasopimuksen pätemättömyydestä aiheutuu silloin, jos esitetään vaatimuksista, jotka menevät pitemmälle kuin sopimuksen mukaisesti vaihdetun rahasuorituksen palauttaminen. Lisäksi Bank M. totesi istunnossa esittäneensä tällaisen vaatimuksen A.S:lle erillisellä kanteella, jonka käsittelyä on lykätty odotettaessa ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen ratkaisua nyt käsiteltävässä asiassa. Olen Puolan hallituksen kanssa samaa mieltä siitä, että selvennykset, joita ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pyrkii saamaan ja jotka koskevat pankkien kuluttajille esittämiä, korvausta lainapääoman sopimukseen perustumattomasta käyttämisestä koskevia vaatimuksia, ovat tarpeen, jotta kyseinen tuomioistuin kykenee arvioimaan kaikkia seurauksia, joita aiheutuu A.S:lle siitä, että hän nostaa kiinnityslainasopimuksen pätemättömäksi toteamista koskevan kanteen.

33. Nähdäkseni tästä seuraa, että ennakkoratkaisukysymys liittyy suoraan pääasiassa kyseessä olevan oikeusriidan kohteeseen. Se ei siten ole hypoteettinen, kun kyse on pankkien kuluttajille esittämistä, korvausta lainapääoman sopimukseen perustumattomasta käyttämisestä koskevista vaatimuksista. Ennakkoratkaisupyyntö sisältää kaikki tosiseikat ja oikeudelliset seikat, jotka ovat tarpeen, jotta esitettyihin kysymyksiin voidaan vastata. Ehdotan siten unionin tuomioistuimelle, että ennakkoratkaisukysymys otetaan tutkittavaksi kokonaisuudessaan.

34. Bank M:n väitteellä siitä, että sopimuksen pätemättömyydestä aiheutuvat seuraukset ovat kansallisen lainsäädännön alaan kuuluvia kysymyksiä, jotka eivät kuulu direktiivin 93/13 soveltamisalaan, ei ole vaikutusta tähän päätelmään. Bank M. huomauttaa erityisesti, ettei unionin tuomioistuimella ole toimivaltaa tulkita Puolan lainsäädännön säännöksiä, jotka koskevat muun muassa niin sanottuja ”sivuvaatimuksia” (siviililain 224 ja 225 §[14]), sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausvastuuta (siviililain 415 §[15]), niin sanottua ”rahasuorituksen mukauttamista” (siviililain 358[1]§:n 3 momentti[16]) tai perusteetonta etua (siviililain 405 ja 410 §).

35. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan unionin tuomioistuimen asiana ei ole ennakkoratkaisuasian yhteydessä ottaa kantaa kansallisten säännösten tulkintaan eikä ratkaista, onko kansallisen tuomioistuimen niistä esittämä tulkinta oikea, koska tällainen tulkinta kuuluu kansallisten tuomioistuinten yksinomaiseen toimivaltaan.[17] Onneksi ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen muotoilema kysymys koskee unionin oikeuden, erityisesti direktiivin

[14] Siviililain 224 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään seuraavaa:
”1. Vilpittömässä mielessä toimiva itsenäinen haltija ei ole velvollinen maksamaan esineen käyttämisestä, eikä hän ole vastuussa sen kulumisesta, huonontumisesta tai menettämisestä. Hän saa omistusoikeuden esineestä sen hallussapitoaikana saamiinsa tuottoihin ja saa pitää kertyneet tuotot, jos ne erääntyvät maksettaviksi kyseisen ajan kuluessa.
2. Siitä alkaen, jolloin vilpittömässä mielessä toimiva itsenäinen haltija saa tiedon häntä vastaan nostetusta esineen luovuttamista koskevasta kanteesta, hän on velvollinen maksamaan esineen käytöstä ja hän on vastuussa sen kulumisesta, huonontumisesta tai menettämisestä, ellei voida katsoa, että huonontuminen tai menettäminen ei ole johtunut hänen virheestään. Hän on tästä ajankohdasta alkaen velvollinen palauttamaan kertyneen tuoton, jota hän ei ole kuluttanut, ja tekemään kuluttamansa tuoton määrää vastaavan maksun.”
Siviililain 225 §:ssä säädetään seuraavaa:
”Vilpillisessä mielessä toimivan itsenäisen haltijan velvollisuudet omistajaa kohtaan ovat samat kuin vilpittömässä mielessä toimivan itsenäisen haltijan velvollisuudet siitä alkaen, jolloin hän saa tiedon häntä vastaan nostetusta esineen luovuttamista koskevasta kanteesta. Vilpillisessä mielessä toimiva itsenäinen haltija on lisäksi velvollinen palauttamaan niiden tuottojen määrän, joita hän ei esineen huonon hoitamisen vuoksi ole saanut, ja hän on vastuussa esineen huonontumisesta tai menettämisestä, jollei esine olisi huonontunut tai menetetty myös, jos se olisi ollut oikeudenhaltijan hallinnassa.”

[15] Siviililain 415 §;ssä säädetään, että ”joka aiheuttaa toiselle vahingon, on velvollinen korvaamaan sen”. Tämän lain 361 §:n 2 momentin mukaan vahinkoa kärsinyt voi hakea korvausta sekä varsinaisesta vahingosta (damnum emergens) että voitonmenetyksestä (lucrum cessans).

[16] Siviililain 358[1]§:n 3 momentissa säädetään seuraavaa: ”Jos rahan ostovoima on alentunut merkittävästi velvoitteen syntymisen jälkeen, tuomioistuin voi asianosaisten edut huomioon ottaen ja yhteiskunnan hyvien tapojen mukaisesti muuttaa rahasuorituksen määrää tai suorittamistapaa, vaikka niistä olisi määrätty tuomioistuimen ratkaisussa tai sopimuksessa.”

[17] Tuomio 3.7.2019, UniCredit Leasing (C-242/18, EU:C:2019:558, 47 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

93/13 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan sekä tehokkuusperiaatteen, oikeusvarmuuden periaatteen ja suhteellisuusperiaatteen, tulkintaa, mikä kuuluu selvästi unionin tuomioistuimen toimivaltaan. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin ei pyydä unionin tuomioistuinta antamaan ohjeistusta, joka koskee niitä kansallisia säännöksiä, joihin kuluttajien ja pankkien vaatimukset, joihin ennakkoratkaisupyynnössä viitataan, mahdollisesti perustuvat, vaan pikemmin lausumaan, onko tällaisten vaatimusten esittäminen tämän direktiivin ja näiden unionin oikeuden periaatteiden mukaista. Kuten tämän ratkaisuehdotuksen 41 kohdassa selvitetään, direktiivillä 93/13 kuluttajille taattua suojaa koskevalla kansallisella lainsäädännöllä ei voida muuttaa suojan ulottuvuutta eikä sen asiallista sisältöä.

B Asiakysymys

36. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee lähinnä, onko direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa ja 7 artiklan 1 kohtaa sekä tehokkuusperiaatetta, oikeusvarmuuden periaatetta ja suhteellisuusperiaatetta tulkittava siten, että ne ovat esteenä kansallisen lainsäädännön tulkinnalle, jonka mukaan tilanteessa, jossa kuluttajan ja pankin välinen lainasopimus on sopimukseen sisällytettyjen kohtuuttomien sopimusehtojen vuoksi todettu kokonaisuudessaan pätemättömäksi, sopimuspuolilla on oikeus esittää toisilleen vaatimuksia, jotka menevät pitemmälle kuin heidän sopimuksen mukaisesti maksamansa rahasuorituksen palauttaminen ja viivästyskoron maksaminen.

1. Alustavat toteamukset

37. Unionin tuomioistuin on todennut toistuvasti, että direktiivillä 93/13 toteutettu suojajärjestelmä perustuu ajatukseen siitä, että kuluttaja on elinkeinonharjoittajaan nähden heikompi osapuoli sekä neuvotteluaseman että tietojen puolesta. Tämä johtaa siihen, että kuluttaja sitoutuu elinkeinonharjoittajan ennakolta laatimiin sopimusehtoihin ilman, että hän voisi vaikuttaa niiden sisältöön.[18]

38. Direktiivin 93/13 3 artiklan 1 kohdassa kielletään kuluttajan heikompi asema huomioon ottaen vakiosopimusten ehdot, jotka lojaliteettiperiaatteen vastaisesti aiheuttavat kuluttajan vahingoksi huomattavan epätasapainon osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välille. Direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdassa säädetään, että kohtuuttomat ehdot eivät sido kuluttajia.

39. Direktiivissä 93/13 velvoitetaan jäsenvaltiot, kuten sen 7 artiklan 1 kohdasta, luettuna yhdessä sen johdanto-osan 24. perustelukappaleen kanssa, ilmenee, säätämään riittävistä ja tehokkaista keinoista kohtuuttomien ehtojen käytön lopettamiseksi elinkeinonharjoittajan ja kuluttajien välisissä sopimuksissa. Kun sopimusehdon on katsottu olevan kohtuuton ja siten pätemätön, kansallisten tuomioistuinten on yksinkertaisesti sivuutettava kohtuuton sopimusehto, jotta ehdolla ei olisi sitovia vaikutuksia kuluttajaan nähden.[19] Tästä seuraa, että on lähtökohtaisesti katsottava, ettei kohtuuttomaksi todettu sopimusehto ole koskaan ollut olemassa, minkä vuoksi sillä ei voi olla vaikutuksia kuluttajaan nähden. Näin ollen siitä, että tällainen ehto todetaan

[18] Ks. esim. tuomio 26.3.2019, Abanca Corporación Bancaria ja Pankkiia (C-70/17 ja C-179/17, EU:C:2019:250, 49 kohta).

[19] Tuomio 10.6.2021, BNP Paribas Personal Finance (C-776/19–C-782/19, EU:C:2021:470, 36 kohta).

kohtuuttomaksi tuomioistuimessa, on lähtökohtaisesti seurattava sen oikeudellisen ja tosiasiallisen tilanteen palauttaminen, jossa kuluttaja olisi, jos tällaista ehtoa ei olisi ollut olemassa. [20]

40. Erityisesti kansallisen tuomioistuimen velvollisuus sivuuttaa kohtuuton sopimusehto, joka velvoittaa perusteettomiksi osoittautuvien summien maksamiseen, sisältää sen, että nämä määrät on vastaavasti palautettava. Ellei tällaista palauttamista koskevaa vaikutusta olisi, kyseenalaistettaisiin se varoittava vaikutus, joka direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdalla, luettuna yhdessä sen 7 artiklan 1 kohdan kanssa, on tarkoitettu olevan. [21]

41. Vaikka direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdassa edellytetään jäsenvaltioiden säätävän, että kohtuuttomat ehdot eivät sido kuluttajia ”niiden kansallisen lainsäädännön mukaisesti”, tällä direktiivillä kuluttajille taattua suojaa koskevalla kansallisella lainsäädännöllä ei kuitenkaan voida muuttaa suojan ulottuvuutta eikä sen asiallista sisältöä. Jäsenvaltioiden tehtävänä on siten määritellä yksityiskohtaiset säännöt, joiden mukaisesti ehdon kohtuuttomuus todetaan ja tämän toteamisen konkreettiset oikeusvaikutukset toteutuvat. Tällaisen toteamisen avulla on aina voitava palauttaa se oikeudellinen ja tosiasiallinen tilanne, jossa kuluttaja olisi ollut, ellei mainittua kohtuutonta ehtoa olisi ollut, muun muassa ottamalla käyttöön oikeus sellaisten perusteettomien etujen palautukseen, jotka elinkeinonharjoittaja on saanut kuluttajan vahingoksi tällaisen kohtuuttoman ehdon perusteella. [22]

42. Sen, että sopimuksen ehtojen todetaan olevan kohtuuttomia, vaikutuksista sopimuksen pätevyydelle direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdassa säädetään, että ”sopimus jää muilta osin osapuolia sitovaksi, jos sopimus voi olla olemassa ilman kohtuuttomia ehtoja”. Tämän säännöksen tavoitteena on sopimuspuolten välisen tasapainon palauttaminen siten, että sopimus kokonaisuutena pidetään lähtökohtaisesti voimassa, eikä se, että pätemättömiksi todetaan kaikki kohtuuttomia ehtoja sisältävät sopimukset. [23] Kyseisen sopimuksen pitää pääsääntöisesti säilyä muuttamattomana lukuun ottamatta kohtuuttomien ehtojen poistamista siltä osin kuin tällainen sopimuksen pysyttäminen on kansallisen oikeuden säännösten mukaan oikeudellisesti mahdollista, mikä on selvitettävä objektiivisesti. [24]

43. Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee selvästi, että muuntamista koskevien kohtuuttomien sopimusehtojen poistaminen lainasopimuksesta johtaa Puolan lainsäädännön mukaan siihen, että kyseinen sopimus todetaan kokonaisuudessaan pätemättömäksi, koska sen pysyttäminen ilman näitä sopimusehtoja ei ole mahdollista, ja että tällainen pätemättömyys todetaan ex tunc.

44. Direktiivissä 93/13 ei säädetä seurauksista, jotka aiheutuvat sen toteamisesta, että elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välistä sopimusta ei kohtuuttomien sopimusehtojen poistamisen jälkeen ole oikeudellisesti olemassa. Missään tämän direktiivin säännöksessä ei edellytetä sitä, että jäsenvaltioiden olisi tällaisessa tilanteessa tehtävä mahdolliseksi se, että sopimuspuolet voivat esittää toisilleen vaatimuksia, jotka menevät pitemmälle kuin heidän kohtuuttoman sopimusehdon mukaisesti aiheettomasti maksamiensa rahamäärien

[20] Tuomio 21.12.2016, Gutiérrez Naranjo ym. (C-154/19, 154/15 ja C-308/19, EU:C:2016:980, 61 kohta).

[21] Ibid., 62 ja 63 kohta.

[22] Ibid., 64–66 kohta.

[23] Tuomio 14.3.2019, Dunai (C-118/17, EU:C:2019:207, 40 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

[24] Ibid., 51 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen. Unionin tuomioistuin lisäsi, että ”direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan virkkeen loppuosassa ei itsessään vahvisteta kriteereitä, joilla määritetään mahdollisuus pysyttää sopimus voimassa ilman kohtuuttomia ehtoja, vaan jätetään kansallisen oikeusjärjestyksen tehtäväksi vahvistaa ne unionin oikeutta noudattaen” (tuomio 3.10.2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, 40 kohta).

palauttaminen. Kuten A.S., oikeusasiamies, rahoituspalvelujen kuluttaja-asiamies sekä Puolan ja Portugalin hallitukset ja komissio perustellusti esittävät, jäsenvaltioiden tehtävänä on vahvistaa kyseiset seuraukset kansallisessa lainsäädännössään unionin oikeutta noudattaen. [25]

45. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen kysymyksessä viitataan kahteen eri tilanteeseen sen mukaan, onko kyse kuluttajan esittämästä vai kuluttajalle esitetystä vaatimuksesta. Tarkastelen kumpaakin tilannetta erikseen niiden periaatteiden valossa, joihin olen edellä viitannut.

2. Kuluttajan pankille esittämä vaatimus

46. A.S. väittää lähinnä, että hänellä on oikeus saada Bank M:ltä korvausta siitä, että se on käyttänyt osan hänen kiinnityslainasopimuksen mukaisesti kuukausittain maksamistaan lyhennyseristä.

47. Direktiivillä 93/13 pyritään varmistamaan kuluttajansuojan korkea taso. [26] Tämän ratkaisuehdotuksen 39–41 kohdassa kuvaillussa unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä tehdään selväksi, että tämä tavoite saavutetaan varmistamalla muun muassa, että kohtuuton sopimusehto ei sido kuluttajaa ja että kuluttaja palautetaan siihen oikeudelliseen ja tosiasialliseen tilanteeseen, jossa hän olisi ollut, ellei tuota ehtoa olisi ollut.

48. Direktiivin 93/13 johdanto-osan 12. perustelukappaleen mukaan tässä direktiivissä säädetään vain kohtuuttomia sopimusehtoja koskevan kansallisen lainsäädännön osittaisesta ja vähimmäistason yhdenmukaistamisesta, ja jäsenvaltioille jätetään mahdollisuus perussopimusta asianmukaisesti noudattaen varmistaa kuluttajalle suojelun korkeampi taso tämän direktiivin säännöksiä tiukemmilla kansallisilla säännöksillä. Direktiivin 93/13 8 artikla kuvastaa tätä ajatusta.

49. Direktiivi 93/13 ei siten ole esteenä kansallisen lainsäädännön säännöksille tai niitä tulkitsevalle oikeuskäytännölle, jossa kuluttajalle annetaan direktiivin mukaisia oikeuksia laajemmat oikeudet. Jäsenvaltio voisi hypoteettisesti sallia sen, että tilanteessa, jossa kiinnityslainasopimus siihen sisällytettyjen kohtuuttomien sopimusehtojen poistamisen jälkeen todetaan pätemättömäksi, lainanottajat voivat esittää pankeille vaatimuksia, jotka menevät pitemmälle kuin sopimuksen mukaisesti maksettujen lyhennyserien palauttaminen ja lakisääteisen viivästyskoron maksaminen. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tehtävänä on siten kansallisen lainsäädännön perusteella määrittää, onko kuluttajilla oikeus esittää tämän luonteisia vaatimuksia ja – jos on – ratkaista ne.

50. Ennakkoratkaisupyynnön mukaan kansallisessa oikeuskäytännössä ja puolalaisessa oikeuskirjallisuudessa mainitaan edellä mainittujen vaatimusten oikeudellisena perustana useimmiten perusteettoman edun käsite. Jos A.S. sen jälkeen, kun Bank M. on palauttanut hänelle pätemättömäksi todetun kiinnityslainasopimuksen mukaisesti maksetut kuukausittaiset lyhennyserät, olisi päätynyt nyt käsiteltävässä asiassa tämän sopimuksen johdosta huonompaan asemaan, kansallisen tuomioistuimen tehtävänä olisi tutkia, ovatko kansallisen lainsäädännön mukaiset perusteettoman edun saamisen edellytykset täyttäneet, ja tehdä tältä osin kaikki tosiseikkoja koskevat asianmukaiset toteamukset sekä asianmukaiset päätelmät. Asiassa on tiettyä yhdenkaltaisuutta sen asian kanssa, jossa annettiin tuomio Kanyeba ym., jossa unionin

[25] Ks. tältä osin tuomio 29.4.2021, Pankki BPH (C-19/20, EU:C:2021:341, 84 kohta) ja tuomio 2.9.2021, OTP Jelzálog Bank ym. (C-932/19, EU:C:2021:673, 49 kohta).

[26] Ks. esim. tuomio 25.11.2020, Banca B. (C-269/19, EU:C:2020:954, 37, 41 ja 43 kohta).

tuomioistuin lausui, että se, olisiko kyseisen asian pääasioissa kyseessä olevissa olosuhteissa mahdollista soveltaa sopimussuhteen ulkopuolista vastuuta koskevia kansallisen oikeuden sääntöjä, oli ratkaistava kansallisen lainsäädännön eikä direktiivin 93/13 perusteella. [27]

51. Kuten komissio istunnossa perustellusti huomautti, se, että kuluttajat voivat ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa esillä olevan kaltaisessa tilanteessa teoriassa esittää kansallisen lainsäädännön mukaisesti perusteettoman edun käsitteeseen perustuvia vaatimuksia, ei merkitse sitä, että kyseiset vaatimukset on hyväksyttävä. Tällaisissa tapauksissa edellytysten, joita Puolan lainsäädännössä asetetaan perusteetonta etua koskevan kanteen hyväksymiselle, on täytyttävä. Kansalliset tuomioistuimet voivat myös käyttää toimivaltaansa hylätä tällaiset kanteet, jos ne merkitsevät oikeuksien väärinkäyttöä.

52. Nähdäkseni kansallisen lainsäädännön mukaisella lainanottajan mahdollisuudella esittää pankille vaatimuksia, jotka menevät pitemmälle kuin maksettujen kuukausittaisten lyhennyserien palauttaminen ja viivästyskoron maksaminen, silloin, kun kohtuuttomia sopimusehtoja sisältävä lainasopimus todetaan pätemättömäksi, ei kyseenalaisteta direktiivin 93/13 tehokkuutta. Tällä mahdollisuudella voidaan päinvastoin rohkaista lainanottajia käyttämään oikeuksiaan, joita heillä kuluttajina tämän direktiivin perusteella on, ja samalla estää pankkeja sisällyttämästä sopimuksiinsa kohtuuttomia sopimusehtoja.

53. Kuten Bank M. huomauttaa, on totta, että unionin tuomioistuin on katsonut, että direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdassa on kyse pakottavasta säännöksestä, jolla pyritään korvaamaan muodollinen tasapaino, joka sopimuksessa perustetaan sopimuspuolten oikeuksien ja velvollisuuksien välille, todellisella tasapainolla, jolla voidaan palauttaa sopimuspuolten välinen yhdenvertaisuus. [28] En silti usko, että kuluttajalle kansallisen lainsäädännön perusteella kuuluvalla mahdollisuudella esittää elinkeinonharjoittajalle vaatimuksia, jotka menevät pitemmälle kuin niiden rahasummien palauttaminen, jotka elinkeinonharjoittaja on pätemättömäksi todetun sopimuksen perusteella saanut, vaarannettaisiin tämän tavoitteen saavuttaminen. Kuten unionin tuomioistuin korosti tuomiossaan Banco Santander ja Escobedo Cortés, direktiivin 93/13 3 artiklan 1 kohdasta ja kyseisen direktiivin yleisestä rakenteesta ilmenee, ettei direktiivin tarkoituksena ole niinkään sopimuspuolten oikeuksien ja velvollisuuksien kokonaisvaltainen sopimustasapaino kuin sen välttäminen, että näiden oikeuksien ja velvollisuuksien välille aiheutuisi epätasapaino kuluttajien vahingoksi. [29]

54. Komission kirjallisissa huomautuksissa tukeudutaan muun muassa direktiivin 93/13 8 artiklaan. Vaikuttaa siltä, ettei nyt esillä olevassa asiassa ole niinkään kyse kansallisesta säännöstä, jolla direktiivillä 93/13 annettavaa suojaa pyritään vahvistamaan, vaan tiettyjen siviililain yleisesti sovellettavien säännösten tulkinnasta. Tällaisissa säännöksissä ei ole kyse toimenpiteistä, joita jäsenvaltiot voivat antaa tai pitää voimassa direktiivin 93/13 8 artiklan nojalla. [30] Jos kansallinen tuomioistuin tulkitsisi näitä säännöksiä tämän ratkaisuehdotuksen 49 kohdassa kuvaillulla tavalla, olisi kyseinen tulkinta kuitenkin direktiivin 93/13 kuluttajansuojaa koskevan tavoitteen mukainen.

27 Tuomio 7.11.2019, Kanyeba ym. (C-349/18–C-351/18, EU:C:2019:936, 72 ja 73 kohta).

28 Tuomio 21.12.2016, Gutiérrez Naranjo ym. (C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980, 55 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

29 Tuomio 7.8.2018, Banco Santander ja Escobedo Cortés (C-96/16 ja C-94/17, EU:C:2018:643, 69 kohta).

30 Ks. tältä osin tuomio 7.8.2018, Banco Santander ja Escobedo Cortés (C-96/16 ja C-94/17, EU:C:2018:643, 69 kohta).

55. Edellä esitetyn perusteella katson A.S:n, rahoituspalvelujen kuluttaja-asiamiehen, Puolan ja Portugalin [31] hallitusten sekä komission tavoin, että direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa ja 7 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että ne eivät ole esteenä sille, että tuomioistuin tulkitsee kansallista lainsäädäntöä siten, että jos kuluttajan ja pankin tekemä lainasopimus todetaan alusta alkaen pätemättömäksi siihen sisällytettyjen kohtuuttomien sopimusehtojen vuoksi, kuluttaja voi tämän sopimuksen mukaisesti maksettujen rahasummien palauttamisen ja palauttamisvaatimuksen esittämisestä alkaen laskettavan lakisääteisen viivästyskoron maksamisen lisäksi esittää pankille muita vaatimuksia sopimuksen pätemättömäksi toteamisen johdosta. Kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on kansallisen lainsäädännön perusteella määrittää, onko kuluttajilla oikeus esittää tällaisia vaatimuksia ja – jos on – ratkaista ne.

3. Pankin kuluttajalle esittämä vaatimus

56. Bank M. väittää, että sillä on oikeus vaatia A.S:ltä paitsi siirretyn lainapääoman palauttamista ja lakisääteistä viivästyskorkoa myös korvausta kyseisten varojen sopimukseen perustumattomasta käyttämisestä tietyn ajanjakson ajalta. [32] Bank M. katsoo, että antaessaan varat A.S:n käyttöön tiettyjen vuosien ajaksi se on tarjonnut hänelle varojen siirtämisestä erillisen, muun kuin rahallisen palvelun, jolla on omaa taloudellista arvoa. [33] Sen tällaista korvausta koskeva vaatimus perustuu lähinnä perusteettoman edun käsitteeseen.

57. Samoin kuin edellä tarkastellussa kuluttajia koskeneessa tapauksessa kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on kansallisen lainsäädännön perusteella määrittää, onko niin, että pankilla on oikeus esittää kuluttajalle vaatimuksia, jotka menevät pitemmälle kuin siirretyn lainapääoman palauttaminen ja lakisääteisen viivästyskoron maksaminen, sen jälkeen, kun kiinnityslainasopimus on siihen sisällytettyjen kohtuuttomien sopimusehtojen vuoksi todettu pätemättömäksi. Toisin kuin mitä ehdotan ratkaisuksi A.S:n vaatimuksen osalta, olen kuitenkin sitä mieltä, että Bank M:llä ei ole oikeutta esittää tällaisia vaatimuksia seuraavien syiden vuoksi.

58. Huomautan ensin, että se, että kiinnityslainasopimus todetaan pätemättömäksi, on seurausta siitä, että Bank M. on sisällyttänyt tähän sopimukseen kohtuuttomia sopimusehtoja. Kuten komissio kirjallisissa huomautuksissaan perustellusti esittää, yleisesti hyväksytty oikeusperiaate nemo auditur propriam turpitudinem allegans huomioon ottaen sopimuspuoli ei voi saada omalla lainvastaisella menettelyllään aiheuttamastaan tilanteesta taloudellista etua. Jos pankille aiheutuu haittaa kohtuuttomia ehtoja sisältäneen kiinnityslainasopimuksen pätemättömäksi toteamisesta, pankin ei pidä saada korvausta tästä haitasta, koska haitta on tulosta pelkästään sen omasta lainvastaisesta menettelystä.

59. Huomautan seuraavaksi, että jos pankin sallittaisiin pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa esittää kuluttajalle vaatimuksia, jotka menevät pitemmälle kuin lainapääoman palauttaminen ja lakisääteisen viivästyskoron maksaminen, ja vaatia erityisesti korvausta

[31] Portugalin hallituksen mukaan sekä kuluttajalla että pankilla on oikeus esittää tällaisia vaatimuksia. Bank M. katsoo, että lainasopimuksen sopimuspuolilla on oikeus ”esittää vaatimuksia, joiden tarkoituksena ei ole suosia kuluttajaa vaan palauttaa todellinen tasapaino sopimuspuolten välille, ja vaatia erityisesti perusteettoman edun palauttamista”.

[32] Näyttää siltä, että Bank M. sisällyttää tähän lisävaatimukseen myös korvauksen eräistä asuntolainan hallinnointiin liittyvistä oheispalveluista, kuten muun muassa lainahakemukseen sisältyvien tietojen käsittelyn, lainanottajan luottokelpoisuuden tutkimisen, lainan lyhennyserien vastaanottamisen, saatavien seurannan ja maksusuunnitelman päivittämisen.

[33] Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin huomauttaa ennakkoratkaisupyynnössään, että puolalaisessa oikeuskirjallisuudessa katsotaan useimmiten, että tällainen ero on keinotekoinen ja että kyse on vain yhdestä palvelusta eli varojen siirtämisestä.

lainapääoman sopimukseen perustumattomasta käyttämisestä, tämä veisi direktiiviltä 93/13 sen tehokkaan vaikutuksen ja johtaisi lopputulokseen, joka ei olisi sopusoinnussa tämän direktiivin tavoitteiden kanssa.

60. Kuten A.S., oikeusasiamies, rahoituspalvelujen kuluttaja-asiamies sekä komissio huomauttavat, tällä mahdollisuudella voitaisiin kyseenalaistaa se varoittava vaikutus, joka direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdalla, kun sitä luetaan yhdessä sen 7 artiklan 1 kohdan kanssa, pyritään antamaan toteamukselle siitä, että kuluttajien ja elinkeinonharjoittajien välisiin sopimuksiin on sisällytetty kohtuuttomia sopimusehtoja.[34] Unionin tuomioistuimen tuomio Banco Español de Crédito, jossa se katsoi, että mikäli kansallinen tuomioistuin voisi muuttaa tällaisissa sopimuksissa olevien kohtuuttomien ehtojen sisältöä, tällainen mahdollisuus saattaisi vaarantaa direktiivin 93/13 7 artiklassa tarkoitetun pitkän aikavälin tavoitteen toteutumisen, havainnollistaa tätä. Elinkeinonharjoittajat olisivat taipuvaisia jatkamaan kohtuuttomien ehtojen käyttämistä tietoisina siitä, että vaikka ehdot julistettaisiin pätemättömiksi, kansallinen tuomioistuin voisi kuitenkin täydentää sopimusta tarvittavilta osin näiden elinkeinonharjoittajien etujen takaamiseksi. Tällainen mahdollisuus nimittäin myötävaikuttaisi sen ehkäisevän vaikutuksen poistumiseen, joka kohdistetaan elinkeinonharjoittajiin jättämällä yksinkertaisesti soveltamatta kohtuuttomia ehtoja kuluttajiin nähden.[35] Vastaavasti pankkia ei nyt käsiteltävän kaltaisessa tapauksessa estettäisi käyttämästä kohtuuttomia sopimusehtoja kuluttajien kanssa tekemissään lainasopimuksissa, jos se voisi vaatia kuluttajilta markkinakorkoon perustuvaa korvausta lainapääoman käyttämisestä huolimatta siitä, että sopimukset on todettu pätemättömiksi. Tämä voisi johtaa jopa siihen, että kohtuuttomien sopimusehtojen asettaminen kuluttajille olisi pankin kannalta kannattavaa. Vähintäänkin se taloudellinen riski, jonka pankki näin toimiessaan ottaisi, alentuisi merkittävästi.

61. A.S. ja rahoituspalvelujen kuluttaja-asiamies väittävät myös perustellusti, että jos pankilla olisi oikeus esittää kuluttajalle vaatimuksia, jotka menevät pitemmälle kuin lainapääoman palauttaminen ja lakisääteisen viivästyskoron maksaminen, tällä voitaisiin kyseenalaistaa kuluttajille direktiivillä 93/13 annetun suojan tehokkuus. A.S:n ja Bank M:n kirjallisista ja suullisista lausumista käy selvästi ilmi, että viimeksi mainitun A.S:lle esittämän korvausta lainapääoman sopimukseen perustumattomasta käyttämisestä koskevan vaatimuksen määrä on nyt käsiteltävässä asiassa 192 812,51 PLN (n. 41 484,26 euroa), joka vastaa noin kahta kolmasosaa lainapääomasta. Rahoituspalvelujen kuluttaja-asiamies totesi istunnossa olevansa tietoinen Puolassa esiintyneistä tapauksista, joissa pankkien kuluttajilta vaatiman korvauksen määrä oli ylittänyt myönnetyn lainan määrän. Se, että kuluttajien mahdollisuus vapauttaa itsensä kohtuuttomista sopimusehdoista edellyttää näin merkittävän korvauksen maksamista, johtaa todennäköisesti tilanteeseen, jossa heidän kannattaa mieluummin noudattaa kohtuuttomia sopimusehtoja sisältävää sopimusta kuin pyrkiä käyttämään direktiivin 93/13 mukaisia oikeuksiaan. Kuten A.S. kirjallisissa ja suullisissa huomautuksissaan toteaa, kun otetaan huomioon niiden kriteerien läpinäkymätön, monimutkainen ja mielivaltainen luonne, joiden perusteella pankit tekevät laskelmansa, lainanottajat eivät yleensä kykene arvioimaan riittävän täsmällisesti määrää, jota pankki voisi vaatia heiltä, ennen kun he päättävät, onko kohtuuttomien sopimusehtojen lainmukaisuuden riitauttaminen heidän etujensa mukaista. Voidaan vielä lisätä, että nyt käsiteltävässä asiassa kyseessä olevan Bank M:n kaltaiset pankit ovat yleensä sitä mieltä, että rahasummat, jotka kuluttajien on väitetysti maksettava korvauksena lainapääoman sopimukseen perustumattomasta käyttämisestä, erääntyvät välittömästi. Kun kyse sitä vastoin on lainasopimuksesta, lyhennyserät

[34] Ks. myös tämän ratkaisuehdotuksen 39 kohta.

[35] Tuomio 14.6.2012, Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, 69 kohta).

erääntyvät säännöllisin väliajoin, minkä ansiosta lainanottaja kykenee suunnittelemaan takaisinmaksun aikataulun. Kaikki nämä seikat ovat sen kaltaisia, ettei niillä rohkaista kuluttajia käyttämään heille direktiivillä 93/13 annettuja oikeuksia.

62. Katson myös, että Bank M:n ja rahoitusvalvontalautakunnan esittämää väitettä siitä, että jos pankilla ei olisi oikeutta vaatia A.S:ltä korvausta lainapääoman sopimukseen perustumattomasta käyttämisestä, tämä merkitsisi sitä, että hänelle tarjotaan ”ilmaista luottoa” talon rakentamista varten, ei voida hyväksyä. Ensiksikin tällainen tilanne on silloin, kun sopimuksen kohtuuttomat sopimusehdot poistetaan, lainasopimuksen ex tunc pätemättömäksi toteamisesta aiheutuva tavanomainen seuraus. Toiseksi, kuten Puolan hallitus kirjallisissa huomautuksissaan perustellusti esittää, se, että elinkeinonharjoittaja menettää voiton, jonka se on ennakoinut saavansa lainasopimuksen noudattamisesta, jos se rikkoo unionin oikeuden mukaisia velvoitteitaan, ei ole mikään uusi ilmiö unionin tuomioistuimen kuluttajansuoja-alan oikeuskäytännössä. Unionin tuomioistuin katsoi esimerkiksi tuomiossa Home Credit Slovakia, että kansallista lainsäädäntöä, jossa säädettiin, että jos luottosopimuksessa ei mainita tiettyjä direktiivissä 2008/48 vaadittuja tietoja, luotonantaja menettää oikeutensa saada maksu koroista ja kuluista, oli pidettävä oikeasuhteisena.[36]

63. Bank M. ja rahoitusvalvontalautakunta väittävät myös, että pääomamarkkinoiden vakaus Puolassa ja koko Euroopan unionissa olisi uhattuna, jos pankeilta vietäisiin pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa mahdollisuus vaatia korvausta lainapääoman sopimukseen perustumattomasta käyttämisestä. Tällä argumentilla ei ole mitään painoarvoa tulkittaessa direktiiviä 93/13, jonka tavoitteena ei ole rahoitusmarkkinoiden vakauden säilyttäminen vaan ennen kaikkea kuluttajien suojeleminen. Lailla perustettuina oikeushenkilöinä pankeilla on joka tapauksessa velvollisuus järjestää asiansa siten, että kaikkia lain säännöksiä noudatetaan.

64. Edellä esitetyn perusteella ehdotan unionin tuomioistuimelle A.S:n, oikeusasiamiehen, rahoituspalvelujen kuluttaja-asiamiehen, Varsova-Śródmieścien piirin virallisen syyttäjän,[37] Puolan hallituksen sekä komission tavoin, että direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa ja 7 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että ne ovat esteenä sille, että tuomioistuin tulkitsee kansallista lainsäädäntöä siten, että jos kuluttajan ja pankin tekemä lainasopimus todetaan alusta alkaen pätemättömäksi siihen sisällytettyjen kohtuuttomien sopimusehtojen vuoksi, pankki voi tämän sopimuksen mukaisesti maksettujen rahasummien palauttamisen ja palauttamisvaatimuksen esittämisestä alkaen laskettavan lakisääteisen viivästyskoron lisäksi esittää kuluttajalle muita vaatimuksia sopimuksen pätemättömäksi toteamisen johdosta.

V Ratkaisuehdotus

65. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieścia w Warszawien esittämään ennakkoratkaisukysymykseen seuraavasti:

1) Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY 6 artiklan 1 kohtaa ja 7 artiklan 1 kohtaa

   on tulkittava siten, että

[36] Kulutusluottosopimuksista ja neuvoston direktiivin 87/102/ETY kumoamisesta 23.4.2008 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2008/48/EY (EUVL 2008, L 133, s. 66). Ks. tuomio 9.11.2016, Home Credit Slovakia (C-42/15, EU:C:2016:842, 71 kohta) ja vastaavasti määräys 16.11.2010, Pohotovosť (C-76/10, EU:C:2010:685, 76 kohta).

[37] Oikeusasiamies ja Varsova-Śródmieścien piirin virallinen syyttäjä katsovat, ettei kuluttajalla eikä pankilla ole oikeutta esittää tällaisia vaatimuksia.

ne eivät ole esteenä sille, että tuomioistuin tulkitsee kansallista lainsäädäntöä siten, että jos kuluttajan ja pankin tekemä lainasopimus todetaan alusta alkaen pätemättömäksi siihen sisällytettyjen kohtuuttomien sopimusehtojen vuoksi, kuluttaja voi tämän sopimuksen mukaisesti maksettujen rahasummien palauttamisen ja palauttamisvaatimuksen esittämisestä alkaen laskettavan lakisääteisen viivästyskoron lisäksi esittää pankille muita vaatimuksia sopimuksen pätemättömäksi toteamisen johdosta.

Kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on kansallisen lainsäädännön perusteella määrittää, onko kuluttajilla oikeus esittää tällaisia vaatimuksia ja – jos on – ratkaista ne.

2) Direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa ja 7 artiklan 1 kohtaa

on tulkittava siten, että

ne ovat esteenä sille, että tuomioistuin tulkitsee kansallista lainsäädäntöä siten, että jos kuluttajan ja pankin tekemä lainasopimus todetaan alusta alkaen pätemättömäksi siihen sisällytettyjen kohtuuttomien sopimusehtojen vuoksi, pankki voi tämän sopimuksen mukaisesti maksettujen rahasummien palauttamisen ja palauttamisvaatimuksen esittämisestä alkaen laskettavan lakisääteisen viivästyskoron lisäksi esittää kuluttajalle muita vaatimuksia sopimuksen pätemättömäksi toteamisen johdosta.